

ELENA CHIRIȚĂ

Manual practic pentru

**POLITICIENI
și
FUNȚIONARI PUBLICI**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2020

Despre autoare

Jurnalistă, membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România /-UZPR. Fost redactor de politică externă și dezvoltare durabilă la cotidianul „România Liberă”, a coordonat publicația săptămânală „Giruetă Diplomatică”. A realizat peste 300 de interviuri cu șefi de stat, prim-miniștri, miniștri de externe, ambasadori români și străini, funcționari de rang înalt de la ONU și UE. A fost acreditată și a participat la conferințe, congrese organizate de agențiile Organizației Națiunilor Unite: PNUE, PNUD, FAO, AIEA, UNECE.

Cursuri postuniversitare de formare:

Oratorie, Leadership, Protocol și Ceremonial instituțional

- Universitatea Centrală din Venezuela
- Institutul Venezuelean de Metodologie
- Institutul Internațional de Formare “Aristides Calvani” -IFEDEC
- Institutul de Înalte Studii Diplomatice “Pedro Gual”
- Institutul Universitar de Administrație și Management – IUDAG

Cărți publicate:

- „Acul Busolei” – convorbiri politice și diplomatice”
- „Diplomați în jurul lumii”- interviuri
- „Politică și Diplomatie” - interviuri
- „Relații internaționale și diplomatie-între teorie și practică”
- „Puterea imaginii în relațiile publice.. Norme de protocol și comunicare eficientă“
- „Cum vorbim în public. Exerciții de Oratorie” (Paciano Padron și Elena Chiriță);
- „Holocaust. Destine la răscruce”
- „Arta Mesei. Gastronomie latinoamericană”

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	9
PREFAȚĂ.....	11
CAPITOLUL I	
GÂNDIREA POLITICĂ ÎN ANTICHITATE	13
• Grecia, leagănul democrației • Polis. Orașul-Stat • Politica derivă din justiție • Roma Antică • Instituțiile Republicii Romane • Regatul Dac • Sisteme de guvernare. Monarhie+aristocrație+democrație?	
CAPITOLUL II	
CAMPANIA ELECTORALĂ.....	21
• Campania electorală. Concepte • Cheile marketingului politic. Origini • Marketingul politic modern • Ce sensibilizează electoratul: partidul, liderul, candidatul? • Planificarea campaniei electorale • Echipa de campanie • Biroul de presă. Purtătorul de cuvânt • Atribuțiile biroului de presă • Opt reguli de aur pentru candidați • Dezbateră electorală, călcâiul lui Ahile • Mesajul candidatului • Exemple de mesaje electorale • Interviu de presă în campania electorală	

- Spotul publicitar
- Discursul electoral. Metaforele în limbajul politic
- Trei mari greșeli în campania electorală
- Muzica, instrument de comunicare politică în campanie
- Atributele candidatului
- Alianța politică
- Tipuri de coaliții
- Avantajele și dezavantajele coaliției

CAPITOLUL III

LIDER SAU ȘEF? 41

- Criza partidelor politice sau criză de lideri politici?
- Calitățile liderului
- Clasificarea liderilor
- Stilul liderului
- Carențele liderilor

CAPITOLUL IV

COMUNICAREA POLITICĂ..... 49

- Mesajele politice și arta oratoriei
- Oratoria persuasivă pentru administrație și leadership
- Trei norme de aur pentru orator
- Decalogul discursului persuasiv
- Mesajul oral, un mesaj triplu
- Orator și ascultător. Decalogul bunului ascultător
- Rostirea discursului
- Comportamentul în fața audienței
- Psihologia oratorului neinstruit și psihologia publicului
- Propaganda politică
- Comunicarea non-verbală
- Cum cunoaștem oamenii prin limbajul lor corporal

CAPITOLUL V

DISCURSURI CELEBRE..... 71

- Marcus Tullius Cicero
- Simon Bolivar

- Nicolae Iorga
- Nicolae Titulescu
- Iuliu Maniu
- Ion I. C. Brătianu
- Regele Ferdinand I al României
- Mihail Kogălniceanu
- Take Ionescu
- Eva Peron
- Hugo Rafael Chavez Frias
- Margaret Thatcher
- Martin Luther King jr.
- Abraham Lincoln
- Barack Obama

CAPITOLUL VI
ARTA NEGOCIERII POLITICE..... 151

- Negociere, nu dezbateri
- Consecințele comunicării deficitare
- Avantajele negocierii între partidele politice
- Alegerea negociatorului
- Profilul negociatorului de succes
- Paradigme în procesul negocierii
- Psihologia în negocierea politică
- Diferența între strategie și tactică
- Etapele negocierii
- Instrumentele negocierii
- Recomandări pentru o negociere de succes
- Oferta și contraoferta
- Ceremonial și Negociere
- Negocieri care au marcat istoria omenirii
- Conflicte și Acorduri de Pace

CAPITOLUL VII
POLITICI PUBLICE ȘI FUNCȚIONARI PUBLICI 169

- Politici publice
- Funcții publice generale
- Funcții publice de conducere

- Funcții publice de execuție
- Funcționar public
- Funcționarul de ghișeu
- Profilul funcționarului bun
- Comunicarea guvernamentală
- Obiective și instrumente
- Recomandări pentru un comunicat eficient
- Pregătirea conferinței de presă
- Desfășurarea conferinței de presă
- Declarația de presă. Briefing
- Etapele organizatorice ale briefingului
- Dosarul de presă
- Când și cum răspundem jurnaliștilor
- Dreptul la replică
- Relația cu presa
- Pași de urmat pentru realizarea interviului
- Purtătorul de cuvânt. Profil și atribuții
- Gestionarea crizei. Reacție sau tăcere?
- Consecințele crizei
- Consilierii
- Greșelile comunicării guvernamentale

CAPITOLUL VIII

NORME GENERALE DE ETICHETĂ ȘI PROTOCOL..... 189

- Există protocol politic?
- Protocol. Ceremonial. Definiții și concepte
- Specialist în protocol: șef de protocol, maestru de ceremonii
- Personal de protocol: Profil și atribuții
- Folosirea simbolurilor naționale
- Reuniuni. Arborarea drapelului „intra-muros”
- Eticheta de prezentare
- Formule de adresare
- Obiceiuri internaționale
- Forme de salut în diferite țări
- Cadourile
- Invitația scrisă
- Importanța culorilor în etichetă și protocol

CUVÂNT ÎNAINTE

Doamna Elena Chiriță este un autentic performer. Domnia sa este un vechi jurnalist specializat în politică internațională, informând publicul românesc vreme de mulți ani în legătură cu cele mai importante evoluții din spațiul internațional. Astfel, doamna Chiriță a devenit, prin perseverență și consecvență, una dintre cele mai convingătoare voci ale vechii ”România Liberă”.

A avut apoi oportunitatea de a vedea de aproape, zi cu zi, evoluțiile dintr-o țară pe cât de interesantă, pe atât de stranie –Venezuela. Doamna Chiriță l-a însoțit pe soțul domniei sale în calitate de ambasador al României la Caracas.

Acolo, autoarea paginilor ce urmează a urmărit pe de o parte evoluțiile extrem de accidentale ale vieții publice venezuelene, dar a avut și oportunitatea de a vedea de aproape felul în care funcționează mediile diplomatice dintr-o țară latinoamericană, spațiu în care baletul protocolar al diplomației este la el acasă.

Aceste două tipuri de contacte intelectuale au marcat în mod vizibil cariera autorului Elena Chiriță. Lista bibliografică a autoarei acestei cărți este cât se poate de elocventă în acest sens.

De această dată, autoarea Elena Chiriță aduce în fața publicului din România un cu totul alt demers, demers ce va avea cu siguranță efect.

Este vorba despre un manual, un manual adresat politicienilor, demnitarilor, funcționarilor publici, dar și publicului larg, cel care trebuie să știe la ce să se aștepte și ce să le ceară categoriilor mai sus amintite.

Complexitatea textului este evidentă atâta vreme cât autoarea trece de la abordări teoretice și istorice până la precizarea deprinderilor practice pe care toți cei ce-i slujesc pe cetățeni trebuie să le aibă.

Această carte este folositoare oricui. Efortul autoarei a fost unul de excepție.

Nu trebuie scăpat din vedere stilul care deconspiră viața de scriitor și jurnalist.

Prof. Dr. Gheorghe -Vlad Nistor

Universitatea din București

PREFAȚĂ

„Analfabeții secolului XXI nu vor fi cei care nu știu să scrie și să citească, ci aceia care nu pot învăța, dezvăța și reînvăța.”

(Herbert Gerjouy)

După ce am citit cu atenție acest minunat **„Manual practic pentru Politicieni și Funcționari Publici”**, scris de prietena mea din România, Elena Chiriță, nu aș avea cum să nu recomand această lucrare care păstrează un echilibru corect între conținutul teoretic riguros și viziunea pragmatică, dinamică și realistă a exercițiului funcției publice.

Ca orice manual bun, acesta cuprinde o analiză a tuturor aspectelor raportate la exercițiu profesional al unui politician și funcționar public modern care aspiră să relaționeze într-o formă asertivă și empatică cu cetățenii. Cu această carte, Elena Chiriță vă învață să aplicați cele mai bune reguli pentru o comunicare de succes. Pentru conținutul acestei lucrări, autoarea folosește experiența sa în jurnalism și diplomatie publică, cunoștințele teoretice dobândite la prestigioase școli de Oratorie, Leadership, Protocol și Ceremonial din America de Sud, precum și o bibliografie suplimentară atent selectată.

Oratorie și Leadership, Protocol și Negociere sunt teme care nu pot fi evitate de niciun politician sau funcționar care se respectă.

Politicienii și funcționarii publici ai secolului XXI trebuie să învețe ceea ce nu știu. Așa începe inovația. Știm însă că este foarte greu, pentru că mulți dintre aceștia au o personalitate foarte puternică și sunt foarte orgolioși.

„Manual practic pentru Politicieni și Funcționari Publici” conține cheile pentru a face competitivă orice activitate din administrația locală și centrală.

Într-o lume în care noile tehnologii și rețelele sociale joacă un rol fundamental în orice campanie politică, fiind pe punctul de a fi recunoscute ca factor determinant în alegerea primului om în stat, principalii candidați la funcții eligibile ignoră primul și cel mai vechi instrument al campaniei: oratoria politică. Pregătirea slabă și, prin urmare, puținele calități discursive ale aspiranților la funcții publice sunt evidente. În general, se observă un dezinteres pentru acest instrument de bază al propagandei, politicienii considerând că sunt suficient de bine pregătiți, pentru a face față publicului în diferite împrejurări în care trebuie să i se adreseze; rezistența în acest sens fiind foarte mare.

S-ar părea însă că nimeni nu vrea să admită că numai forma sa naturală de exprimare nu este suficientă pentru a obține impactul dorit într-o campanie politică. Pe de altă parte, principalul atu al unui om politic, într-un sens larg al termenului, este puterea politică pe care o deține. Această construcție a puterii sau reprezentativitatea clasică se bazează pe metodologii în care capacitatea comunicării orale nu joacă un rol decisiv.

În primul rând, un lider trebuie să învețe cum să construiască puterea teritorială, cum să devină puternic într-un spațiu geografic specific, cum să relaționeze cu personalități cheie ale zonei respective, cum să negocieze acorduri și alianțe strategice și, mai ales, să aștepte cu răbdare oportunitatea de a se ridica de la baza piramidei de partid. În acest context, nu este însă ceva neobișnuit ca un candidat să aspire la o funcție publică importantă, fără să dețină adevărate abilități de comunicare cu publicul larg, în momente în care marea diferență între candidați se realizează prin impactul comunicațional. Primul pas pentru îmbunătățirea performanței discursive este de a ne recunoaște limitele și de a începe o pregătire continuă.

Acest proces trebuie realizat pe baza valorilor și abilităților proprii candidatului. Nimeni nu se poate transforma în ceea ce nu este și puțini ajung, prin ei înșiși, la potențialul maxim la care aspiră.

Prof. Mgter. Antonio Ezequiel Di Génova

Universitatea Belgrano / Argentina
Profesor invitat la School of Business and Social Sciences – ESERP / Spania
Președinte REDIRP

CAPITOLUL I

GÂNDIREA POLITICĂ ÎN ANTICHITATE

„Una dintre pedepsele pentru refuzul de a participa la viața politică este aceea că vei ajunge condus de inferiorii tăi.”

Platon, filozof al Greciei Antice

Gândirea politică în antichitate

Grecia, leagănul democrației

Democrația este sistemul politic principal din secolul XXI, însă originea se află în Grecia Antică. Grecia a adoptat guvernul democratic, restul civilizațiilor fiind conduse de sisteme politice autoritare sau despotice. De aceea, Grecia poate fi considerată leagănul democrației actuale.

„Atena secolului al V-lea î.Hr este cea mai veche democrație recunoscută despre care avem suficiente date istorice.”¹

În Grecia Antică, nu existau partide politice, dar existau grupuri de persoane care susțineau o anumită idee politică. În democrația Greciei Antice, neimplicarea în viața publică, atâta timp cât ești parte a societății, nu era văzută ca o laudă, ci ca o mare dezonoare. În Grecia Antică omul era definit ca fiind o ființă socială „politikon”. Aristotel, filozoful Greciei Antice, considera că, spre deosebire de alte ființe sociale, omul trăiește sub imperiul conceptelor morale specifice comportamentului politic. Prin urmare, Aristotel a definit ființa umană ca fiind „zoon-politikon”, un concept a cărui traducere din limba greacă este „*animal politic*”. Prin urmare, potrivit lui Aristotel, „*zoon-politikon*” este ființa umană care, spre deosebire de animalul-animal, are capacitatea de a se raporta politic și de a lua decizii gândite, nu doar instinctuale, având abilitatea naturală de a se relaționa politic.

¹ Paul Berry Clarke și Joe Foweraker, „Encyclopedia of Democratic Thought”

Polis. Orașul-Stat

Între secolele VII-V î.Hr. în Grecia Antică existau orașele-stat numite „Polis”, adevărate entități politice independente și suverane. În Polis funcționa sistemul politic cel mai complex în care guvernul era format din reprezentanți ai cetățenilor care luau decizii cu privire la problemele importante ale orașului-stat. Fiecare „Polis” era compus din alte trei orașe: Acropolis, Asty și Agora – locul unde se desfășura viața politică și economică a entității numite „Polis”. În Grecia Antică a fost cunoscută democrația directă; cetățenii participau la conducerea cetății. În Grecia Antică puterea suverană aparținea Adunării Poporului. În democrația ateniană toți cetățenii participau la votul legilor. O definiție a democrației este dată de Aristotel în tratatul său „Politica”: ”Ținta spre care se îndreaptă orice democrație trebuie să fie libertatea și egalitatea cetățenească. Una din trăsăturile esențiale ale libertății constă în aceea că cetățenii conduc și se lasă conduși, rând pe rând, deoarece drepturile sau justiția într-un stat popular se caracterizează prin respectarea egalității (...)”.

Adunarea Populară-Ecclesia

Toți cetățenii atenieni participau în mod egal și direct la conducerea statului. Ei formau așa-numita Adunare Populară sau Ecclesia. La Adunarea Populară participau toți cetățenii care aveau o activitate productivă, indiferent de situația lor socială, persoane care aveau vârsta minimă de 20 de ani și după ce aveau îndeplinit serviciul militar. Puterile Ecclesiei în materie legislativă, executivă și judecătorească erau supreme în stat. Ecclesia se bucura de suveranitate deplină. Orice cetățean avea dreptul să propună legi, dar, în același timp, răspundea cu averea, chiar și cu viața, în cazul că inițiativa sa legislativă aducea prejudicii statului.

Democrația ateniană era directă, nu reprezentativă. Oamenii scriau sau revizuiau legi, decideau pacea sau războiul. *„Aceasta este prima și o splendidă virtute: egalitatea în fața legilor”*. (Herodot, istoric grec, părintele fondator al istoriei) Totodată, democrația ateniană prevedea ostracizare, adică alungarea pe zece ani a cetățeanului descoperit că încearcă să atenteze la siguranța statului și la bunul mers al democrației.

Boule – Consiliu

În afară de Adunarea Poporului, o altă instituție esențială a democrației grecești a fost **Boule – Consiliu**, un organism de guvernământ. Boule dicta mersul democrației, superviza lucrările publice și, în general, tot ce ținea de guvernare. Membrii nu erau aleși, ci trași la sorți din rândul cetățenilor pentru a nu exista trafic de influență sau nedreptăți. Mandatul acestora dura doar un an. *„Toate slujbele din administrația obișnuită se ocupă prin tragere la sorți, în afară de postul de administrator al fondului militar, postul de administrator al fondului pentru sărbători și de cel de prepus al fântânilor.”*²

Magistrații. Politica derivă din justiție

Un alt principiu al democrației ateniene se aplica magistraturilor ale căror locuri erau ocupate pe o durată mică, prin tragere la sorți din rândul cetățenilor care nu puteau să ocupe de două ori aceeași funcție. Filozoful grec Platon, autorul lucrării „Republica”, considera că politica derivă din justiție și în niciun caz dintr-o descriere obiectivă a fenomenelor politice.³ Perioada cea mai importantă a democrației ateniene a fost în timpul lui Pericle (443-429 î.Hr). Sub conducerea sa, Atena atinge apogeul dezvoltării economice și al democratizării instituțiilor de stat. Pericle a realizat la Atena cel mai democratic sistem politic de guvernare, un sistem nemaîntâlnit în istorie – o democrație în care puterea o deținea poporul pentru popor. Atena rămâne simbolul democrației în lumea greacă.⁴

Roma Antică

În Republica Romană, cetățenii participau la viața politică prin dezbateri în For-piață publică. Societatea romană era formată din:

- patricieni
- plebei
- sclavi

² Aristotel, „Statul Atenian” din colecția „Constituțiilor”, Ed. Antet, 2007

³ Touchard Jean, „Historia de las Ideas Políticas”, Ed. Tecnos, 1979, pp. 40-41

⁴ Stelian Brezeanu, Istorie. Manual pentru clasa a IX-a, All Educational, București, 1999, pp. 9-13

Instituțiile Republicii Romane

Senatul, instituția cea mai importantă, s-a creat pe temelia Consiliului Bătrânilor. Pentru a fi senator era necesar să fi avut o activitate într-o funcție de judecător și vârsta să fie cuprinsă între 20 și 30 de ani. Este relevant faptul că ședințele Senatului aveau loc cu ușile deschise, astfel ca cetățenii să poată auzi tot ce se discuta în această instituție importantă. Senatul a apărut încă din epoca regalității. În epoca republicană, senatul a devenit una dintre instituțiile de bază ale statului roman. Senatorii erau aleși mai întâi de consuli, apoi de cenzeni.

Adunarea Populară, alcătuită inițial din patricieni, vota legi, declara războaie și numea magistrații. Multă vreme, plebeii au fost marginalizați, neavând dreptul să fie membri ai Adunării Populare.

Magistratura, împreună cu Senatul, care avea atribuții administrative, politică externă, religie, și cu Adunarea Populară cu competențe legislative, electorale, militare, alcătuia cei trei piloni de bază ai ordinii republicane. În Roma Antică magistrații erau aleși, pentru o perioadă maximă de 1 an, de Adunarea Poporului. Spre deosebire de magistratura greacă, în Roma Antică, pentru a ocupa un loc în magistraturi, cetățenii trebuiau să îndeplinească anterior unele însărcinări administrative sau de natură militară. Magistraturile erau ordinare și extraordinare. Magistratura ordinară includea consulatul, praetura, censura, edilatul și cvestura.

Consulii (consules) au apărut în primul an al Republicii (509 î.Hr). Erau în număr de doi cu puteri egale și întruchipau puterea supremă administrativă și judecătorească. Toți ceilalți magistrați erau obligați să li se supună. Erau principalii comandanți militari în cazuri excepționale (primejdii externe, revolte populare ș.a.).

Praetorii (praetores) aveau prerogative în organizarea instanțelor de judecată.

Censorii (censores) erau aleși pe o perioadă de cinci ani și aveau sarcini foarte importante. Ei întocmeau listele senatoriale, stabileau veniturile și cheltuielile bugetare ale statului, făceau censul (încadrarea cetățenilor într-una din cele șase clase cenzenale) și supravegheau moravurile publice.

Edilii (aediles), în număr de doi, erau la început subalterni ai tribunilor plebei și, de aceea, se numeau *aediles plebei*. Tribunatul plebei nu făcea parte dintre magistraturi.

Cvestorii erau numiți de către consuli și erau subalternii acestora.

Magistratura este marea contribuție a politicii Imperiului Roman la tehnica guvernării.

Regatul Dac

În spațiul Carpato-Danubiano-Pontic cei mai vechi locuitori au fost geto-dacii, ramura de nord a tracilor. Despre geto-daci, Herodot spunea: „*Cei mai viteji din neamul tracilor*”. Cât privește forma de organizare politică a statului dac, aceasta a fost de tip monarhie cu caracter militar.

Sisteme de guvernare

Monarhie+aristocrație+democrație?

De la orașul-stat la regat, de la republică la imperiu sau la modelul statului de tip oriental-monarhia egipteană, acestea au fost sistemele de organizare politică ale antichității. În percepția istoricului și omului politic Polybios (primul teoretician politic grec, care a trăit la Roma între anii 167 și 151 î.Hr), monarhia degenerază în tiranie, aristocrația în oligarhie, democrația în violență și anarhie. Conform gândirii lui Polybios, cea mai bună formă politică de guvernare este cea care adună la un loc monarhia, aristocrația și democrația.

Ca membru al guvernării, Polybios a avut șansa să cunoască îndeaproape chestiunile politice ale acelei epoci și, poate din acest motiv, aprecierile sale politice sunt considerate până în ziua de azi ca fiind unul dintre materialele de studiu în diverse discipline cum ar fi, de exemplu, Științele Politice sau Relațiile Internaționale.

*„Baza regimului democratic este libertatea.
Acum libertatea constă în a fi pe rând supus și guvernant,
fiindcă în accepțiunea populară justiția este egalitatea în
drepturi a tuturor.”*

Aristotel